

Aleksander Kiklewicz
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Walencja rosyjskich *verba sentiendi* w świetle składni explicacyjnej¹

1. Wstęp

Czasowniki wyrażające uczucia i emocje, czyli czasowniki sentymentalne (dalej: VS, od łacińskiego *verba sentiendi*), stanowią jedną z klas tematycznych czasowników rosyjskich. Choć wewnątrz tej kategorii istnieją poszczególne podklasy – z semantyką uczuć, afektów, emocji, postaw, nastrojów i in. (zob. Nowakowska-Kępcna, 1996; Васильев, 1981) – to jednak dla wszystkich tych czasowników jest charakterystyczne, że są nazwami przeżyć jako form reagowania człowieka na bodźce zewnętrzne lub wewnętrzne. Typowa sytuacja takiego przeżycia zakłada istnienie dwóch elementów: efektora i receptora. Za efektor uznaje się różnego rodzaju bodźce, występujące w rzeczywistości

¹ Prezentowany artykuł jest przygotowany w ramach realizacji projektu naukowo-badawczego „Właściwości składniowe czasowników jako baza ich zintegrowanego opisu leksykograficznego (w perspektywie konfrontacji polsko-bułgarsko-rosyjskiej)” przyznanego na lata 2014–2017 przez Narodowe Centrum Nauki RP (nr grantu: 2013/11/B/HS2/03116).

fizycznej, ale także wytworzone przez samego człowieka (organiczne)². Receptorem jest psychicznie aktywny podmiot doznania. Za przykład zastosowania tego rodzaju konceptualizacji uczuć może posłużyć zaproponowana przez A. Wierzbicką (2010, ss. 212 i n.) definicja ang. *surprise* 'zdziwienie/zdziwić':

X coś czuje
czasami ktoś myśli coś takiego:
 teraz coś się dzieje
 nie myślałem wcześniej: to się wydarzy
z tego powodu ten ktoś coś czuje
X czuje coś takiego

Struktura sytuacji jest w tym przypadku reprezentowana przez dwa elementy: *ktoś* (czyli przeżywający subiekt) oraz *fakt, że dzieje się coś, co wcześniej się nie wydarzyło*.

Choć zewnętrzny bodziec przeżycia emocjonalnego jest w przypadku większości tych stanów niezbędny³, o treści emocji, uczucia, postawy, nastroju itd. decydują takie charakterystyki jak wartościowanie, nasilenie/stopień, trwanie, dynamika (natężenie, osłabienie), dystrybucja/przejaw i inne⁴. Na przykład w literaturze psychologicznej (Lilienfeld, Lynn, Ruscio i in., 2011, ss. 206 i n.) można przeczytać na temat szczęścia, że „w większym stopniu zależy od cech osobowości oraz zachowań niż od tego, co przeżyliśmy” (a także od okoliczności zewnętrznych, takich jak posiadanie dużej liczby pieniędzy, pięknego domu, dobrej pracy itd.); w pewnym stopniu „poczucie szczęścia wiąże się wprost z wyposażeniem genetycznym”. Twierdzenie to opiera się na licznych badaniach eksperymentalnych. Prostim potwierdzeniem tego rodzaju usposobienia jest fakt, że te same bodźce zewnętrzne wywołują u różnych osób różne reakcje. Za przykład może przysłużyć odnotowane przez znanego językoznawcę A. N. Gwozdiewa (Гвоздев, 2005, s. 311) wypowiedzenie jego siedmioletniego syna:

² S. L. Rubinsztejn (Рубинштейн, 1984, ss. 158 i n.) pisał, że w zależności od bodźca uczucia i emocje realizują się na trzech poziomach: 1) organicznej wrażliwości afektywno-emotywniej (na poziomie wrażeń elementarnych, takich jak przyjemność); 2) wrażliwości przedmiotowej (w przypadku postrzegania przedmiotów i operacji na przedmiotach); 3) uczuć wyższego rzędu (światopoglądowych, takich jak humor, ironia, wzniosłość i in.).

³ I. Nowakowska-Kępa (2000, ss. 25 i n.) pisze, że przy konceptualizacji uczuć najbardziej istotne są doświadczenia ciała.

⁴ Więcej na temat cech dystynktywnych nazw uczuć i emocji można dowiedzieć się np. w artykule A. B. Pieńkowskiego (Пеньковский, 2004, ss. 243 i n.).

- (1) *Смотрит на облигацию займа: – Кабы выиграли мы! Папа лучше не выиграть, а то воры узнают, где много денег.*

Jak widzimy, chłopak martwi się możliwością wygranej w loterii – niepokoi go to, że duże pieniądze mogą zwabić złodziei.

Zgodnie z powyższymi ustaleniami VS – w ich prototypowej odmianie – należy traktować jako dwumiejscowe predykaty drugiego rzędu: $P(x, q)$ ‘ x doznaje wrażeń zmysłowych za sprawą/z powodu/na skutek oddziaływania q ’.

VS, jak również inne językowe wykładniki emocji i uczuć, niejednokrotnie stawały się obiektem opisów lingwistycznych – można powołać się na wybrane publikacje: Athanasiadou (1998); Baider (2014); Battacchi, Suslow, & Renna (1997); Data (2000); Gernsbacher, Goldsmith, & Robertson (1992); Gratch & Marsella (2004); Kiklewicz (2005a); Laskowska (2009); Mazurkiewicz-Sokołowska, Sulikowska, & Westphal (2016); Nowakowska-Kępa (1996); Ponsonnet (2014); Puzynina (2000); Schwarz-Friesel (2007); Teubert (2004); Vaňkova & Wolf (2010); Wierzbicka (1999); Wojtczuk (2009); Wilce (2009); Вежбицка (1999) i in. Na materiale języka rosyjskiego ta klasa leksykalno-semantyczna była badana w pracach I. I. Bogdanowej (Богданова, 2005), Z. Czapigi (2012), L. N. Iordańskiej (Иорданская, 1970, 1972), A. Kiklewicza (2005b), I. W. Kurłowej (Курлова, 1991), E. E. Stefańskiego (Стефанский, 2008), W. I. Szachowskiego (Шаховский, 2008), I. A. Szaronowa (Шаронов, 2005), L. M. Wasiliewa (Васильев, 1981, 1990) i in. W monografii Wasiliewa (Васильев, 1981, ss. 43 i n.) spośród dziesięciu klas czasowników rosyjskich wyróżniono nazwy 1) uczuć/wrażeń (*глаголы ощущения*); 2) stanów emocjonalnych (*глаголы эмоционального состояния*); 3) stosunków emocjonalnych (*глаголы эмоционального отношения*) oraz 4) przeżyć emocjonalnych (*глаголы эмоционального переживания*). Każda z wymienionych klas została podzielona na kolejne podklasy oraz szczegółowo opisana ze względu na cechy semantyczne i syntaktyczne.

U podstaw teoretycznych niniejszego badania VS leży model składni eksplikacyjnej, za którego twórcę uznaje się S. Karolaka (1984, 2002; zob. też: Kiklewicz & Korytkowska, 2010). Celem opisu jest przyporządkowanie poszczególnych jednostek leksykalnych klasom walencyjnym, składającym się ze schematów eksplikacyjnych jako składniowych form gramatycznej reprezentacji struktur propozycyjalnych (predykatowo-argumentowych). Tego rodzaju opis nie tylko skutkuje systemowym przedstawieniem właściwości walencyjnych jednostek należących do określonej klasy semantycznej, lecz

także stanowi podstawę badań konfrontatywnych, jak również opracowań leksykograficznych – słowników syntaktycznych nowego rodzaju.

2. Schematy eksplikacyjne konstrukcji składniowych zawierających VS

W zakresie rosyjskich VS występują jednostki reprezentujące dwuargumentowe struktury propozycjonalne z predykatem pierwszego i drugiego rzędu. W zależności od pozycji pierwszego argumentu (experientera) konstrukcje zdaniowe dzieli się na typy diatetyczne. Diateza podstawowa, czyli aktywna, polega na realizacji subiekta doznania psychicznego w pozycji podmiotu, podczas gdy diateza pochodna (pseudosubiektywna oraz afektywna) oznacza realizację experientera w pozycji dopełnienia (w formie biernika lub celownika), por.

(2) *я чувствую – мне чувствуется (что...)*

(3) *он страшится – его страшит (что...)*

Na kolejnym etapie opisu uwzględnia się schematy eksplikacyjne, czyli formy gramatyzacji struktur propozycjonalnych – realizacji poszczególnych pozycji argumentowych w postaci wykładników leksykalnych (tzw. syntaktemów) o przynależności do określonej kategorii gramatycznej, np. *N*, *NV*, *VI*, *V*, *Ger*, *Adj* i in. Stosowane w tym celu symbole zostały zdefiniowane w publikacji: Kiklewicz i Korytkowska (2010, ss. 23 i n.).

Schematy eksplikacyjne z kolei dopuszczają różne możliwości formalnego wypełnienia określonych pozycji argumentowych – chodzi o formy gramatyczne, zarówno syntetyczne/fleksyjne, jak i analityczne. Ten ostatni poziom opisu jest reprezentowany przez schematy zdaniowe. W poszczególnych pozycjach możliwa jest alternacja, czyli występowanie w tej samej pozycji różnych form kategorii przypadku oraz różnych konstrukcji przyimkowo-rzeczownikowych. Alternacja dotyczy także wypełnienia lub niewypełnienia pozycji zapowiedników zespolenia oraz spójników. Niżej przytoczono kilka wybranych przykładów alternacji gramatycznej wspomnianych typów:

(4) $V N_x, N_{aq} \emptyset_q \dots \rightarrow V N_{nom} N_{gen} / V N_{nom} Prep N_{acc}$
Лоси обычно ведут себя очень тихо и боятся людей.
Не бойтесь гранаты, она ручная.
Она боялась за Сашу.

(5) $V N_x, NV_q \dots \rightarrow V N_{nom} N_{instr} / V N_{nom} N_{gen}$

Джозеф Смит не гнушался обманом.

Бюро не гнушалось поиском мелких ворюшек.

Иван не гнушается черной работы.

Он не гнушался доносов.

W materiale języka rosyjskiego (w oparciu o słowniki, prace lingwistyczne, teksty językowe i intuicję) wyodrębniono 319 rosyjskich czasowników zakwalifikowanych do klasy VS. W kolejnych sekcjach artykułu zaprezentuję opracowany materiał językowy z uwzględnieniem przedstawionych wyżej typów kategoryzacji.

2.1. Predykaty dwuargumentowe

Czasowniki dwuargumentowe występują w dwóch odmianach: pierwszego i drugiego rzędu. Różnica polega na tym, że czasowniki drugiego rzędu zakładają obecność tzw. argumentu propozycjonalnego, czyli wypełnienie drugiej pozycji argumentowej przez wykładnik stanu rzeczy (sytuacji, zdarzenia itd.) będącego bodźcem przeżywanej emocji, uczucia postawy itd. W zdaniach z nielicznymi czasownikami – predykatami pierwszego rzędu – przekazuje się informację o emocjonalnie nacechowanej relacji dwóch osób, zwykle o podłożu erotycznym.

2.1.1. Predykaty wyższego rzędu: $P(x, q)$

W zebranych materiale występują 304 czasowniki (95%) reprezentujące strukturę propozycjonalną $P(x, q)$. Jest to najbardziej autentyczny typ językowej kategoryzacji stanów emocjonalnych (czyli przeżywanych przez człowieka emocji, uczuć, afektów, nastrojów, namiętności i sentymentów): pozycja x jest zarezerwowana dla podmiotu stanu, podczas gdy pozycja q – dla bodźca stanu, czyli zdarzenia, procesu lub stanu rzeczy, który powoduje uczuciową reakcję człowieka⁵.

Istnieje kilka sposobów gramatycznej strukturalizacji wymienionych pozycji argumentowych, którym przysługuje status diatezy. W kolejnych

⁵ Z. Czapięga (2012, ss. 28 i n.) niesłusznie traktuje ten składnik jako nieimplikowany przez główny predykat.

punktach zostaną opisane konstrukcje diatezy podstawowej (aktywnej) oraz pochodnej (pseudosubiektywnej i afektywnej).

2.1.1.1. Konstrukcje diatezy aktywnej

W konstrukcjach diatezy aktywnej układ członów zdania (syntaktemów) najbardziej odpowiada układowi pozycji argumentowych: experiencer jest wyrażany grupą nominalną w mianowniku (jest to pozycja podmiotu), a kauzatywy – na kilka sposobów, w zależności od stopnia strukturalnej reprezentacji argumentu propozycjonalnego (zob. dalej). W zebranych materiale odnotowano 190 czasowników, które funkcjonują w konstrukcjach diatezy aktywnej. Przeważnie są to czasowniki zwrotne:

беситься; бесноваться; беспокоиться; блаженствовать; боготворить; встревожиться; вытерпеть; гневаться; гнушаться; горевать; любоваться; мрачнеть; ненавидеть; ощущать/ощутить; посочувствовать; постесняться; разозлиться; распсиховаться; страдать; страшиться; тосковать; тревожиться; убиваться/убить; утрашиться; устыдиться; холодеть; цепенеть; чувствовать; шалеть i in.

W zebranych materiale odnotowano kilkanaście form składniowych, służących do reprezentacji bazowej struktury propozycjonalnej $P(x, q)$ w sposób bardziej lub mniej dyskretny. Niżej przytoczono schematy eksplikacyjne wraz ze schematami zdaniowymi i wybranymi ilustracjami zdaniowymi.

Tabela 1. Schematy eksplikacyjne i schematy zdaniowe w konstrukcjach diatezy aktywnej

Schemat eksplikacyjny + schemat zdaniowy	Liczba jednostek	Ilustracje
$V N_x, V_q \dots \rightarrow V N_{nom}$ (Prep Pron) Con V	190	<i>Он бесится, когда его называют деконструктором. Она возмущалась тем, что в зале зияет пустое место. Твой персонаж в фильме немного грустит, что он вырос.</i>
$V N_x, V_q \dots NV_{aq} \dots \rightarrow V N_{nom}$ Pron Con V Prep N_{loc}	4	<i>В ее движениях я восхищаюсь тем, что они кажутся мне неземными. Я люблю в музыке то, что она никогда не повторяется. В своей работе я ненавижу то, что она не дает мне перспектив.</i>

Schemat eksplikacyjny + schemat zdaniowy	Liczba jednostek	Ilustracje
$V N_x, NV_{q...} V_{q...} \rightarrow V N_{nom} N_{acc}$ Pron Con V	3	<p><i>Он возненавидел эти вечера за то, что они были так длительны.</i> <i>Степан терпел издевательства от сверстников из-за того, что он носил длинные волосы и был похож на девочку.</i> <i>Он ненавидел эту работу за то, что приходилось иметь дело с бандитами.</i></p>
$V N_x, N_{aq} V_{q...} \rightarrow V N_{nom} N_{acc}$ Pron Con V // $V N_{nom} N_{instr}$ Pron Con V...	11	<p><i>Она возненавидела мужа за то, что он избегает с ней половых отношений.</i> <i>Он восхищался ей за то, что она была очаровательно красива.</i> <i>Она гневалась на него за то, что он изменил.</i> <i>Они ненавидели эту страну за то, что там живут лучшие всех.</i></p>
$V N_x, V_{q...} N_{aq} \rightarrow V N_{nom}$ Pron Con V... Prep N_{loc}	5	<p><i>Он возненавидел в ней, что она так ценила.</i> <i>В ней я восхищаюсь тем, как она умеет рассуждать.</i> <i>Я любил в ней то, что она никогда не подводила.</i> <i>Я ненавидел в ней то, что она многим жизнь сломала.</i></p>
$V N_x, NV_{q...} \rightarrow V N_{nom} N_{gen}$ // $V N_{nom}$ N_{dat} // $V N_{nom} N_{instr}$ // N_{nom} Prep N_{acc} // N_{nom} Prep N_{gen} // N_{nom} Prep N_{dat} // N_{nom} Prep N_{loc}	190	<p><i>Они дивятся его красоте.</i> <i>Зрители умиляются игре Мякова и Барбары.</i> <i>Иван томился мукой сочинительства.</i> <i>Люди наскучались по мирному труду.</i> <i>Москва негромко печалилась о неготовности армии.</i></p>
$V N_x, NV_{q...} NV_{q...} \rightarrow V N_{nom} N_{acc}$ Prep N_{loc}	10	<p><i>Он возненавидел эти вечера за их длительность.</i> <i>Мы чувствовали его значимость как некой дополнительной «надстройки».</i> <i>Я презираю общественные институты за их открытость.</i> <i>Я обожаю такие концерты за их камерность.</i></p>
$V N_x, N_{aq} NV_{q...} \rightarrow V N_{nom} N_{acc}$ Prep N_{acc}	11	<p><i>Мной он восхищался за мою редкостную красоту.</i> <i>Я люблю его за постоянство.</i> <i>Все ненавидели их за внутреннюю свободу.</i> <i>Вы обиделись на меня за мое выступление.</i></p>

Schemat eksplikacyjny + schemat zdaniowy	Liczba jednostek	Ilustracje
$V N_x, NV_q \dots N_{aq} \rightarrow V N_{nom} Prep$ $N_{loc} N_{acc} // V N_{nom} Prep N_{gen} N_{acc} //$ $V N_{nom} Prep N_{loc} N_{instr}$	8	<i>Я люблю в нем постоянство. Ты чувствуешь от мужа, ребёнка ответную реакцию. Я возненавидел в нем равнодушие. Я восхищаюсь в ней грациозностью.</i>
$V N_x, VI_q \dots \rightarrow V N_{nom} VI$	33	<i>Они боятся высунуться. Старший армейского патруля изму- тился слышать нытьё. Перепуганные водители опасались пере- чить бандитам. Она на свадьбу постыдится вас позвать.</i>
$V N_x, Ger_q \dots \rightarrow V N_{nom} Ger$	137	<i>Степанов загрустил, вспоминая всю свою жизнь. Маша повеселела, увидев, что у дружка её хватает денег не только на угоще- ние, но и на штраф. Узнав её диагноз, помрачнел. Мошков разозлился, не обнаружив денег.</i>
$V N_x, N_{aq} Adj_q \dots \rightarrow V N_{nom} N_{acc} Adj$	3	<i>Он ощутил себя одиноким. Анна почувствовала себя виноватой. Эле-Фантик чувствовал себя сильным/ сильнее.</i>
$V N_x, N_{aq} \emptyset_q \rightarrow V N_{nom} Prep N_{gen} //$ $V N_{nom} Prep N_{dat} // V N_{nom} Prep N_{loc}$ $// V N_{nom} Prep N_{acc} // V N_{nom} Prep$ $N_{instr} // V N_{nom} N_{gen} // V N_{nom} N_{dat} //$ $V N_{nom} N_{acc} // V N_{nom} N_{instr}$	181	<i>Вот он, семейный, пожилой человек, томится из-за чужой бабы. А мы стыдимся своих предков. Он не слишком расстроился из-за меня. Он обиделся из-за протокола.</i>
$V N_x, N_{aq} N_{Pq} \emptyset_{Vq} \rightarrow V N_{nom} N_{acc}$ $Prep N_{loc} // V N_{nom} N_{acc} N_{instr} //$ $V N_{nom} N_{acc} Prep N_{gen}$	4	<i>Я ненавижу в нем раба. Я ненавижу его как манипулятора. Слонёнок ощутил себя и папой, и мамой. Эле-Фантик почувствовал себя взрос- лым дядькой. Но я иногда чувствую себя «меж двух огней».</i>
$V N_x, N_{aq} N_{aq} \emptyset_q \rightarrow V N_{nom} Prep N_{acc}$ $Prep N_{gen}$	1	<i>Она злится на него из-за Маши.</i>
$V N_x, \emptyset_q \rightarrow V N_{nom}$	173	<i>Король страшно расстроился, заплакал. Было видно, что она сердится. Разгневался Иван.</i>

Najbardziej reprezentatywne (pod względem liczby jednostek) są cztery schematy eksplikacyjne, które realizują strukturę propozycjonalną w sposób

pełny/dyskretny lub niepełny/skompresowany. W pozycji argumentu propozycjonalnego znajduje się V , NV , N lub \emptyset , choć najczęściej spotykane są zdania dopełnieniowe oraz rzeczownik abstrakcyjny (m.in. odczasownikowy). Zjawisko rozszczepienia argumentu propozycjonalnego (gdy jeden argument jest realizowany przez dwa wykładniki o własnych pozycjach składniowych, zob. Karolak, 2002, s. 105; Апресян, 2010, s. 105) ma charakter sporadyczny.

Należy też zaznaczyć, że bezkontekstowe niewypełnienie pozycji argumentu propozycjonalnego w zakresie czasownikowych nazw uczuć ma charakter regularny: schemat eksplikacyjny $V N_x \emptyset_q$ obejmuje 91% wszystkich jednostek reprezentujących strukturę propozycjonalną $P(x, q)$.

2.1.1.2. Konstrukcje diatezy pseudosubiektywnej

107 (35%) jednostek występuje w konstrukcjach diatezy pseudosubiektywnej⁶, gdy pozycja argumentu przedmiotowego (experientera) jest wypełniona rzeczownikiem w bierniku, np.

(6) *Ральфа взбесило то, что ее вопрос вознал его в краску.*

(7) *Эти слова насмешили русскую публику.*

(8) *Нас побеспокоило его состояние.*

Oto lista takich jednostek:

бесить; беспокоить; будоражить; вдохновлять/вдохновить; веселить; взбесить; взбудоражить; взволновать; замучить; зачаровывать/зачаровать; насмешить; озлобить; опечалить; оскорблять/оскорбить; перепугать; печалить; развеселить; растревожить; растрогать; тяготить; увлечь/увлечь; угнетать/угнетсти; устрашать/устрашить; утешать/утешить; утомлять/утомить; ущемлять/ущемить; уязвлять/уязвить; шокировать; электризовать i in.

Części czasowników tej grupy przysługuje też inne znaczenie – o charakterze kauzatywnym. W tym przypadku chodzi o to, że celowe (lub, rzadziej, niecelowe) działanie pewnej osoby przyczynia się do przeżycia emocjonalnego innej osoby. Rozważmy dwa zdania:

(9) *Я за то, чтобы меня [другие люди] не беспокоили.*

(10) *Эта проблема беспокоит всех [людей].*

⁶ Wasiliew (Васильев, 1981, s. 114) określa te konstrukcje jako „kauzatywne korelaty” konstrukcji podstawowych.

W pierwszym zdaniu desygnatem jest sytuacja, w której jedna osoba celowo lub niecelowo wywołuje niepokój innej osoby, nęka ją. Jest to sytuacja z udziałem dwóch uczestników, a więc strukturę propozycjonalną zdań z czasownikiem w znaczeniu kauzatywnym można przedstawić jako $P(x, y)$: ‘ktoś chcący lub niechcący niepokoi kogoś innego’. Z punktu widzenia reprezentacji mentalnej grupa nominalna w pozycji podmiotu odpowiada kategorii efektora, a grupa nominalna w pozycji dopełnienia – kategorii obiektu; między obydwoma kategoriami zachodzi relacja powodowania stanu. W zdaniu (10) jest opisywana inna sytuacja: podmiot (*все*) przeżywa emocję, reagując emocjonalnie na fakt, że istnieją pewne problemy (*проблема*). W tym przypadku o sytuacji, tzn. o stanie doznania psychicznego, decyduje podmiot, podczas gdy zewnętrzne okoliczności określają zakres percepcji i charakter refleksji podmiotu.

Poniższa tabela przedstawia schematy eksplikacyjne dopuszczalne w przypadku czasowników emotywnych w konstrukcjach diatezy pseudosubiektywnej.

Tabela 2. Formy syntaktyczne konstrukcji pseudosubiektywnych

Schemat eksplikacyjny + schemat zdaniowy	Liczba jednostek	Ilustracje
$V V_q \dots, N_x \rightarrow V (\text{Pron}) \text{Con } V N_{acc}$	107	<i>Катю утомляет то, что муж рассказывает ей о любви к другой женщине. Меня утомляет, если не говорят правду. Более всего его терзало то, что он не любил божественную красоту. То, что у Евгении на все был ответ, окончательно разозлило мужа.</i>
$V N_{aq} V_q, N_x \rightarrow V N_{nom} V (\text{Pron}) \text{Con } V N_{acc} // V \text{Prep } N_{loc} V (\text{Pron}) \text{Con } V N_{acc}$	75	<i>Он веселит меня тем, что, оказываясь, ничего не знает. Он бесит меня тем, что ни с кем не считается. В Ольге меня возмущает то, что она никого не принимает во внимание. Он зачаровал Ольгу тем, как играл на скрипке и фортепиано.</i>
$V V_q \dots N_{aq}, N_x \rightarrow V V (\text{Pron}) \text{Con } V \dots \text{Prep } N_{loc} N_{acc}$	34	<i>Меня в нем бесит то, что он ни с кем не считается. Меня веселит в нем то, что он всем верит на слово. В нем меня разочаровало то, что он не ставил перед никакими целей. В нем меня тревожит то, что он не понимает своих проблем.</i>

Schemat eksplikacyjny + schemat zdaniowy	Liczba jednostek	Ilustracje
$V NV_{q\dots}, N_x \rightarrow V N_{nom} N_{acc} // V N_{nom}$ $Prep N_{gen}$	107	<i>Еще ее сильно взволновал рассказ Маши. Меня всегда зачаровывал вид мужчины-мастера своего дела. Его корбило от рекламы и саморекламы. Вопрос этот мучал меня.</i>
$V NV_{q\dots} NV_{q\dots}, N_x \rightarrow V N_{nom} Prep N_{loc}$ $N_{acc} // V N_{nom} N_{instr} N_{acc}$	15	<i>В поведении державы их возмущала логика «политической целесообразности». Пение Петра зачаровало меня своей свободой. В поведении Петра меня волнует непостоянство. Поведение Петра волнует меня своим непостоянством.</i>
$V NV_{q\dots} N_{aq}, N_x \rightarrow V N_{nom} Prep N_{loc} N_{acc}$	34	<i>Меня в нем бесит безграничное хамство. В нем меня веселит его наивность. Горького корбило в Бунине упоминание о его дворянском происхождении. В нем меня пугает непостоянство.</i>
$V N_{aq} NV_{q\dots}, N_x \rightarrow V N_{nom} N_{instr} N_{acc}$	87	<i>Он веселит меня своей наивностью. Пациент встревожил меня шарканьем по коридору. Он смущал многих откровенной загадочкой облика. Он устрашает людей своим видом.</i>
$V N_{aq} \emptyset_q, N_x \rightarrow V N_{nom} N_{acc}$	104	<i>Особенно Алтыбаева нас донимает. Класс он, конечно, насмешит. Мне в детстве опротивел отец. Как он встревожил Ивана Алексеевича.</i>
$V N_{aq} N_{aq} \emptyset_q, N_x \rightarrow V N_{nom} N_{instr} N_{acc}$	12	<i>Стэн меня немного пугает своими шортами с «Ролан Гаррос». Стэн взбесил меня своим костюмом. Канадец испугал врачей зеленой кровью. Город угнетал меня своими новостройками.</i>

Jak wykazują zawarte w tabeli dane ilościowe, najczęściej są reprezentowane – podobnie jak w przypadku diatezy aktywnej – cztery schematy eksplikacyjne, w których argument propozycjonalny realizuje się w bardziej lub mniej dyskretny sposób: $q \rightarrow V, NV, N, \emptyset$. W konstrukcjach diatezy pseudosubiektywnej da się jednak zauważyć większy udział rozszczepienia argumentu propozycjonalnego.

Tabela 3. Zestawienie danych ilościowych na temat rozszczepienia argumentu propozycjonalnego w konstrukcjach diatezy aktywnej i pseudosubiektywnej

Typ rozszczepienia	Diateza aktywna	Diateza pseudosubiektywna
$q \rightarrow V_q \dots NV_q \dots$	4	0
$q \rightarrow NV_q \dots V_q \dots$	3	0
$q \rightarrow N_{aq} V_q \dots$	11	75
$q \rightarrow V_q \dots N_{aq}$	5	34
$q \rightarrow NV_q \dots NV_q \dots$	10	15
$q \rightarrow N_{aq} NV_q \dots$	11	87
$q \rightarrow NV_q \dots N_{aq}$	8	34
$q \rightarrow N_{aq} Adj_q$	3	0
$q \rightarrow N_{aq} N_{aq} \emptyset_q$	1	12
$q \rightarrow N_{aq} N_{Pq} \emptyset_{Vq}$	4	0
Razem	60	257

W konstrukcjach diatezy aktywnej występuje większy asortyment form rozszczepienia (m.in. z udziałem zdań intensjonalnych), ale ogólna liczba czasowników dopuszczających taki sposób realizacji argumentu propozycjonalnego jest zdecydowanie większa w przypadku diatezy pseudosubiektywnej. Ten fakt można tłumaczyć tym, że w konstrukcjach diatezy pochodnej argument propozycjonalny jest realizowany w pozycji podmiotu, a więc w formie rzeczownika w mianowniku. Daje to większą możliwość rozszczepienia argumentu propozycjonalnego, gdyż nie stwarza formalnej konkurencji dwóch form przypadków zależnych. Za sprawą tego zwykle nie istnieje lub jest ograniczona możliwość formalnego przekształcenia jednego typu konstrukcji w drugi, np.

- (11) *Сын удивил отца своей предприимчивостью.*
 > *Отец удивился предприимчивости сына.*
 > *Отец удивился сыну.*
 > **Отец удивился в сыне предприимчивости.*
 > **Отец удивился сыну из-за его предприимчивости / в связи с его предприимчивостью.*

Należy również zwrócić uwagę na fakt różnej obecności w konstrukcjach aktywnych i pseudosubiektywnych wyzerowania pozycji argumentu propozycjonalnego. W przypadku diatezy podstawowej zjawisko to ma charakter bardzo rozpowszechniony – obejmuje 91% jednostek, por. przykłady:

- (12) *Было видно, что Иван удовлетворился.*

- (13) *Тут он слова не может вымолвить, мямлит, конфузится.*
 (14) *Вам пришлось ведь тоже захлебнуться горем, злиться, презирать.*
 (15) *Я измучалась несусветно.*

W zakresie diatezy pochodnej takie formy składniowe w ogóle nie występują – poniższe konstrukcje zdaniowe (bez wykładnika *q*) należałoby uznać za niepoprawne:

- (16) **Было видно, что Ивана удовлетворило.*
 (17) **Тут он слова не может вымолвить, его конфузит.*
 (18) **Меня злило.*
 (19) **Меня измучило несусветно.*

Można wobec tego konkludować, że każdej formie diatetycznej – podstawowej i pochodnej – przysługuje pewna specjalizacja w zakresie realizacji argumentu propozycjonalnego: diateza pochodna sprzyja rozszczepieniu tej pozycji argumentowej, choć stwarza ograniczenia w zakresie wyzerowania pozycji subiektu stanu emocjonalnego. Każdy typ konstrukcji w ten sposób spełnia oczekiwania użytkowników języka w zależności od ich intencji pragmatycznej oraz warunków działalności językowej.

2.1.1.3. Konstrukcje diatezy afektywnej

W materiale odnotowano siedem czasowników występujących w konstrukcjach diatezy afektywnej: *надоедать/надоесть*; *наскучить*₂; *нравиться*₂; *опротиветь*; *понравиться*₂; *приедаться/приесться*; *разонравиться*₂. Experiencer jest tutaj ulokowany w pozycji dopełnienia, ale – inaczej niż w przypadku diatezy pseudosubiektywnej – formą jego reprezentacji jest celownik. Konstrukcje tego typu, podobnie jak poprzednich typów, różnią się ze względu na odmienne wyrażenie pozycji drugiego argumentu, co zostało syntetycznie ujęte w następującej tabeli.

Tabela 4. Formy syntaktyczne konstrukcji diatezy afektywnej

Schemat eksplikacyjny + schemat zdaniowy	Liczba jednostek	Ilustracje
$V V_q \dots N_x \rightarrow V \text{ Pron Con } V N_{\text{dat}}$	6	<i>Но больше всего мне надоело то, что происходит в связи с этим с людьми.</i> <i>Анне уже давно наскучило то, что ее называют справедливою.</i> <i>Мне нравится, что вы больны не мной.</i> <i>Мне опротивело то, что она постоянно лгала.</i>

Schemat eksplikacyjny + schemat zdaniowy	Liczba jednostek	Ilustracje
$V N_{aq} V_{q\dots}, N_x \rightarrow V N_{nom} \text{Pron}$ $\text{Con } V N_{dat}$	5	<i>Он надоел мне тем, что постоянно спрашивает. Скоро он наскучил мне тем, что рассказывал об одном и том же. Он нравится мне тем, что всегда говорит правду.</i>
$V V_{q\dots} N_{aq}, N_x \rightarrow V V \text{Pron Con}$ $V \text{Prep } N_{loc} N_{dat}$	2	<i>В нем мне нравится то, что он никогда не обманывает. В ней нам понравилось то, что она деловая.</i>
$V NV_{q\dots}, N_x \rightarrow V N_{nom} N_{dat}$	7	<i>Да и вся эта военно-полевая жизнь нам надоела уже на второй день. Ему наскучил света шум. Мне нравится его прямота. Сытая жизнь без свободы опротивела Биму.</i>
$V NV_{q\dots} NV_{q\dots}, N_x \rightarrow V N_{nom}$ $\text{Prep } N_{loc} N_{dat} // V N_{nom} N_{instr} N_{acc}$	2	<i>Пение Петра наскучило мне своей однотонностью. В поведении Петра мне нравится постоянство.</i>
$V N_{aq} NV_{q\dots}, N_x \rightarrow V N_{nom} N_{instr}$ N_{dat}	5	<i>А лысый гинеколог надоел министру своим дежурным вопросом. Скоро он наскучил мне своими рассказами. Он нравится мне своей вкрадчивостью.</i>
$V NV_{q\dots} N_{aq}, N_x \rightarrow V N_{nom} \text{Prep}$ $N_{loc} N_{dat}$	2	<i>В нем мне нравится простота. В ней нам понравилась деловитость.</i>
$V VI_{q\dots}, N_x \rightarrow V VI N_{dat}$	6	<i>Нам надоело ждать. Президенту наскучило слушать о геноциде армян. Мне нравится спать со своим ребенком. Ему опротивело слушать эти ругательства.</i>
$V N_{aq} \emptyset_q, N_x \rightarrow V N_{nom} N_{dat}$	7	<i>Соседи надоели Олегу. Ей наскучили окружающие ее рыцари. Мне нравится кисель с соусом. Людям нравился этот памятник. Горестная и пропитая рожа его вконец опротивела Скрипицыну.</i>
$V N_{aq} N_{aq} \emptyset_q, N_x \rightarrow V N_{nom} N_{instr}$ N_{acc}	2	<i>Он надоел мне со своей балалайкой. В брюках Нина мне нравилась. Отель понравился нам своим огромным бассейном!!!</i>

Liczba czasowników tej podklasy jest nieduża, co uniemożliwia wnioski o jakichkolwiek regularnościach statystycznych. Realizacja argumentu propozycjonalnego w postaci *V*, *NV*, *VI* nie ma ograniczeń, podczas gdy inne formy syntaktyczne występują rzadziej, a wyzerowanie argumentu propozycjonalnego, podobnie jak w konstrukcjach diatezy pseudosubiektywnej, nie jest dopuszczalne.

* * *

W konstrukcjach diatezy aktywnej, pseudosubiektywnej oraz afektywnej realizują się schematy eksplikacyjne, które można podzielić na cztery typy:

1. dyskretne, czyli zawierające zdania dopełnieniowe jako wykładniki argumentów propozycyjalnych;
2. w pól dyskretne – zawierające wykładnik predykatu propozycji zależnej w formie rzeczownika abstrakcyjnego, przymiotnika bądź infinitywu;
3. niedyskretne, gdy argument propozycyjalny jest reprezentowany przez argumenty przedmiotowe propozycji zależnej (predykat zaś ulega wyeliminowaniu);
4. zerowe, gdy argument propozycyjalny nie został zmanifestowany w żadnej formie leksykalnej.

Poniższa tabela przedstawia dane ilościowe o częstotliwości występowania schematów eksplikacyjnych każdego typu w zebranych materiale.

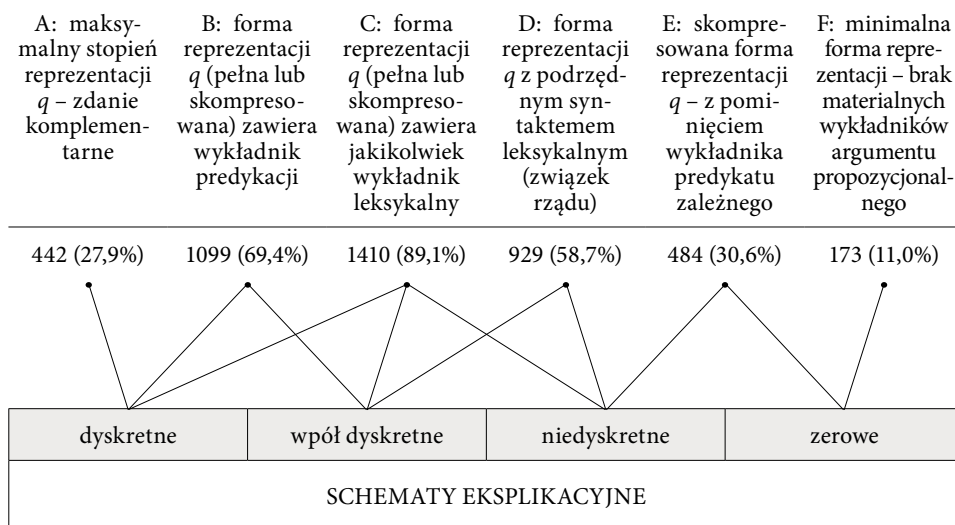
Tabela 5. Częstość schematów eksplikacyjnych o różnym stopniu eksplikacji argumentu propozycyjalnego

Typ schematu eksplikacyjnego	Diateza aktywna	Diateza pseudosubiektywna	Diateza afektywna	Razem	%
dyskretny ($q \rightarrow V_q$)	213	216	13	442	27,9
w pól dyskretny ($q \rightarrow NV_q / VI_q / Ger_q / Adj_q$)	392	243	22	657	41,5
niedyskretny ($q \rightarrow N_{aq} \emptyset_q$)	186	116	9	311	19,6
zerowy ($q \rightarrow \emptyset_q$)	173	0	0	173	11,0
Razem	964	575	44	1583	100,0
	1583				

Z analizy przytoczonych danych wynika, że największa reprezentacyjność przysługuje formom składniowym, które zawierają znominalizowany wykładnik predykatu propozycji zależnej – ich udział wynosi ok. 42%. Na drugim miejscu pod tym względem znajdują się zdania podrzędne (dopełnieniowe), które obejmują ok. 28% schematów. Najrzadszym typem strukturalizacji zdań z predykatem w formie VS są konstrukcje z wyzerowaną pozycją argumentu propozycyjalnego (11,0%).

Wyodrębnione wyżej typy realizacji argumentu propozycjonalnego można pogrupować jeszcze inaczej – tak, aby można było zinterpretować mechanizmy wypełnienia pozycji argumentu propozycjonalnego. Dokonałem tego w postaci poniższego schematu.

Schemat 1. Mechanizmy wypełnienia pozycji argumentu propozycjonalnego

Uzyskane dane procentowe pozwalają sformułować następujące wnioski o najbardziej regularnych formach strukturalizacji informacji o stanach uczuciowych w zdaniach z VS. Po pierwsze, zdecydowana większość konstrukcji zawiera jakikolwiek wykładnik argumentu propozycjonalnego (typ C), a więc wyzerowanie tej pozycji w strukturze gramatycznej zdania ma charakter marginalny (11,0%).

Po drugie, konstrukcje maksymalnie dyskretne (typ A) obejmują 27,9% wszystkich schematów eksplikacyjnych – to znaczy, że 72,1% (czyli zdecydowana większość) przypada na schematy w większym lub mniejszym stopniu skompresowane. Na podstawie tego można twierdzić, że kompresja zdania to dominująca tendencja jego strukturalizacji.

Po trzecie, większość (69,4%) schematów eksplikacyjnych zawiera wykładnik predykcji argumentu propozycjonalnego (typ B), co oznacza, że tendencyjnie przysługuje im pewna izosemiczność, tzn. odzwierciedlenie w formie składniowej argumentu propozycjonalnego faktu, że obiektem/motywyem doznania uczuciowego jest pewna sytuacja czy też stan rzeczy.

Po czwarte, konstrukcje ze związkiem rządu (z rzeczownikiem w przypadku zależnym jako wykładnikiem argumentu propozycjonalnego), czyli typu D, mają nieznaczną przewagę (58,7%) nad innymi konstrukcjami, co przemawia za tym, że związek rządu (jako wymiar formalny tych konstrukcji) nie może stanowić punktu wyjściowego przy opisie struktur semantycznych⁷.

2.1.2. Predykaty pierwszego rzędu: $P(x, y)$

Trzecia klasa semantyczna zawiera czasowniki reprezentujące strukturę propozycjonalną $P(x, y)$. Należy do niej dziewięć jednostek: *влюбляться₁/влюбиться₁*; *любить₁*; *охладевать₂/охладеть₂*; *полюбить₁*; *разлюбить₁*; *увлекаться₁/увлечься₁*; *нравиться₁*; *понравиться₁*; *разонравиться₁*. Jednostki te występują w konstrukcjach diatezy aktywnej i afektywnej.

2.1.2.1. Konstrukcje diatezy aktywnej

W konstrukcjach diatezy aktywnej występują czasowniki *влюбляться₁/влюбиться₁*; *любить₁*; *охладевать₂/охладеть₂*; *полюбить₁*; *разлюбить₁*; *увлекаться₁/увлечься₁*. Z analizy materiału wynika, że dopuszczalne są nieliczne schematy eksplikacyjne.

Tabela 6. Schematy eksplikacyjne dopuszczalne w konstrukcjach diatezy aktywnej

Schemat eksplikacyjny + schemat zdaniowy	Liczba jednostek	Ilustracje
$V N_x, N_y \rightarrow V N_{nom} N_{acc} // V N_{nom} N_{instr}$	6	<i>Он любит невесту брата.</i> <i>Он влюбился в замужнюю женщину с детьми.</i> <i>Виктория полюбит богача из Монако.</i> <i>Виктория увлеклась богачом из Монако.</i>
$V N_x, y_{pl} \rightarrow V N_{nom pl} [друг друга / друг другом]$	6	<i>Они влюбились друг в друга еще в детстве.</i> <i>Они разлюбили друг друга.</i> <i>Они увлеклись друг другом.</i>
$V N_x, N_y_{part} \rightarrow V N_{nom} N_{acc}$	4	<i>Он разлюбил ее глаза.</i> <i>Он любит ее глаза.</i> <i>Он полюбил ее тонкие руки.</i>
$V N_x, \emptyset_y \rightarrow V N_{nom}$	5	<i>Он сначала любит, а потом разлюбит.</i> <i>Он часто увлекается.</i> <i>Как я хочу влюбиться!</i> <i>Я так счастлив – я люблю!</i>

⁷ Alternatywne stanowisko zajmują badacze moskiewskiej szkoły semantycznej, zob. Апресян, 2010.

Jak widzimy, w tym przypadku występuje duża zgodność czasowników pod względem realizacji składniowej, a stopień odmienności poszczególnych pozycji argumentowych jest znikomy. Inaczej prezentują się te same jednostki leksykalne w znaczeniu predykatów wyższego rzędu, czyli konotujące strukturę propozycjonalną $P(x, q)$: w tym drugim przypadku występuje zdecydowanie większa liczba form syntaktycznych – por. czasownik *любить*₂:

V N _x , V _q ...	Но я люблю, когда мне страшно. Я люблю, что её начинают тихие мужские голоса. Она любила, что у нас так.
V N _x , N _{aq} V _q ...	Я любил его за то, что она оберегла меня от множества ошибок.
V N _x , V _q ... N _{aq}	Я любил в ней то, что она никогда не подводила.
V N _x , V _q ... NV _{aq} ...	Я люблю в музыке то, что она никогда не повторяется.
V N _x , NV _q ...	Они любят грузинскую музыку. Я люблю совершенство. Наш народ любит праздники.
V N _x , NV _q ... NV _q ...	Он любил музыку за ее недосказанность. Он как раз любил зимы за холода. Он любил зимы как холодное время года.
V N _x , VI _q ...	Никита Сергеевич вообще любил потешить руководимый им народ.
V N _x , N _{aq} Ø _q	Я люблю ваш город. Я люблю Мариинский театр.
V N _x , NV _q ... N _{aq}	Я люблю в нем постоянство. Я люблю Ивана как друга и сотрудника. Они любили в себе своё русское нутро.
V N _x , N _{aq} NV _q ...	Я люблю его за постоянство.

Różnica semantyczna między *любить*₁ i *любить*₂ polega na tym, że w pierwszym przypadku chodzi o doznanie uczucia miłości w stosunku do innej osoby (polskim odpowiednikiem rosyjskiego czasownika jest *kochać*), podczas gdy w drugim przypadku (polskim odpowiednikiem rosyjskiego czasownika jest wówczas *lubić*) wyraża się znaczenie: ‘doznawać stanu przyjemności w związku z czymś (za sprawą czegoś), upodobania w czymś’. W sytuacji, gdy uczucie jest skierowane na stan rzeczy, możliwa jest zróżnicowana specyfikacja obiektu doznania psychicznego: wyprofilowaniu może ulegać stan rzeczy jako całość lub jakiś jego fragment – tym się tłumaczy bogactwo form syntaktycznych reprezentujących strukturę propozycjonalną $P(x, q)$.

2.1.2.2. Konstrukcje diatezy afektywnej

Czasowniki *нравиться*₁, *понравиться*₁, *разонравиться*₁ występują w konstrukcjach diatezy afektywnej. W tym przypadku obiekt uczucia został wyprofilowany w pozycji podmiotu, a subiekt – w pozycji dopełnienia, którą zajmuje rzeczownik w celowniku. Znaczenie czasownika bazowego *нравиться*₁ można zdefiniować następująco: ‘doznawać zamiłowania, upodobania do innej osoby, któremu towarzyszy pożądanie’. Przytoczone wyżej czasowniki realizują się w konstrukcjach typu: $V N_y N_x \rightarrow V N_{nom} N_{dat}$. Jako przykłady można przytoczyć zdania:

(20) *Мне нравится Иван.*

(21) *Хозяин ей сразу понравился.*

(22) *Она мне разонравилась.*

Jak widzimy, ta nieliczna grupa czasowników nie dysponuje możliwościami alternatywnej realizacji pozycji argumentów, dlatego każde odchylenie od schematu zdaniowego $V N_{nom} N_{dat}$ świadczy o reprezentacji innego znaczenia leksykalnego (‘pewien stan rzeczy jest tym, w stosunku do czego ktoś doznaje przyjemnego wrażenia, sympatii, akceptacji’). Na przykład w przypadku, gdy w pozycji podmiotu znajduje się nazwa ciała człowieka, jak w zdaniu:

(23) *Вообще всё в ней нравится – ее руки, ее улыбка, ее голос.*

nie można już konstatować uczucia erotycznego do innej osoby, czyli uznać, że struktura propozycjonalna na kształt: $P(x, y)$ – w tym przypadku emocja – jest skierowana na stany rzeczy, na co wskazuje poniższa parafraza:

(24) *Вообще всё в ней (мне) нравится: то, как выглядят ее руки, как она улыбается, как звучит ее голос.*

Na inny charakter struktury propozycjonalnej wskazuje w tym przypadku fakt rozszczepienia argumentu propozycjonalnego: z jednej strony jest on reprezentowany przez grupę nominalną w narzędniku (*в ней*), z drugiej strony – przez grupy nominalne w mianowniku (*ее руки, ее улыбка, ее голос*). Jest tu realizowany schemat eksplikacyjny: $V N_{aq} N_{aq} \emptyset_q N_x$.

2.2. Predykaty trzyargumentowe

2.2.1. Klasa $P(x, y, q)$

Do tej klasy można zaliczyć pięć czasowników: *завидовать*; *обижаться/обидеться*; *пообижаться*; *рассердиться*; *сочувствовать*₁, które łączą

w sobie relacje interpersonalne i przeżycia ematywne. Liczba form syntaktycznych jest w tym przypadku dość duża, co wynika z faktu, że odmienne formy wyrażenia przysługują obydwu argumentom: przedmiotowemu (y) oraz propozycjonalnemu (q).

Tabela 7. Schematy eksplikacyjne zdań o strukturze propozycjonalnej $P(x, y, q)$

Schemat eksplikacyjny + schemat zdaniowy	Liczba jednostek	Ilustracje
$V N_x, N_y, V_q \dots \rightarrow V N_{nom} N_{dat}$ (Pron) Con V // $V N_{nom}$ Prep N_{acc} Pron Con V	5	<i>Он завидует мне, что я сижу в директорском кабинете. Парень обиделся на меня из-за того что я не доверяю ему. Вы рассердились на меня за то, что я опубликовал статью в другой газете.</i>
$V N_x, \emptyset_y, V_q \dots \rightarrow V N_{nom}$ (Pron) Con V	4	<i>И я завидую, что тебе хватило духа так сделать. Грызлов обижается, что никто с ним не сотрудничает. Он рассердился, что статья была опубликована в другой газете.</i>
$V N_x, N_y, N V_q \dots \rightarrow V N_{nom}$ Prep N_{acc} Prep N_{acc} // $V N_{nom}$ Prep N_{acc} Prep N_{gen} // $V N_{nom}$ N_{dat} Prep N_{gen}	5	<i>Я бы ужасно обиделся на нее из-за такого недоверия. Он пообижался на меня из-за этого поступка. Вы рассердились на меня за нелестное мнение о характере Мережковских</i>
$V N_x, \emptyset_y, N V_q \dots \rightarrow V N_{nom}$ Prep N_{gen} // $V N_{nom}$ Prep N_{acc}	4	<i>Я завидую его безоглядной свободе. Я бы ужасно обиделся из-за такого недоверия. Он сильно рассердился за такое своеволие.</i>
$V N_x, N_y, N_{aq} \emptyset_q \rightarrow V N_{nom}$ Prep N_{acc} Prep N_{gen}	3	<i>Обама обиделся на Россию из-за Сирии. Юрий пообижался на меня из-за плаща. Зонтиков рассердился на меня из-за конфет.</i>
$V N_x, N_y, \emptyset_q \rightarrow V N_{nom} N_{dat}$ // $V N_{nom}$ Prep N_{acc}	5	<i>И весь район им завидовал. Он так на неё обиделся... Я сочувствую молодежи.</i>
$V N_x, \emptyset_y, N_{aq} \emptyset_q \rightarrow V N_{nom}$ Prep N_{acc}	2	<i>Зонтиков очень обиделся на эту статью. Она пообижалась из-за плаща. Зонтиков рассердился из-за книги.</i>
$V N_x, \emptyset_y, \emptyset_q \rightarrow V N_{nom}$	5	<i>Другие завидуют, скучают, задирают. Поругались, пообижались, потомились. Было видно, что Иван рассердился.</i>
$V N_x, y^{pl}, \emptyset_q \rightarrow V N_{nom}$ [друг на друга; друг другу]	5	<i>Они завидуют друг другу. Они обиделись друг на друга. Товарищи рассердились друг на друга.</i>

Ta klasa czasowników jest niewielka, trudno więc stwierdzić jakiegokolwiek regularności statystyczne co do realizacji poszczególnych schematów eksplikacyjnych lub ich typów. Wygląda na to, że wszystkie jednostki raczej są podobne pod względem walencji, a każda pozycja argumentowa jest realizowana w kilku odmianach – zarówno izosemicznej, jak i skompresowanej.

2.2.2. Klasa *P* (*p*, *x*, *q*)

Ta klasa jest reprezentowana jedynym czasownikiem: *отпугивать/отпугнуть*. W słowniku języka rosyjskiego (Евгеньева, 1983, s. 702) ten wyraz jest tłumaczony jako kauzatywny: 1) ‘przestraszając, zmusić kogoś do odejścia, wycofania się’, np. *отпугнуть зверя от укладки*; 2) ‘zrazić, zniechęcić kogokolwiek poprzez swoje działania, słowa itp.’ *отпугнуть своими действиями от концерна инвесторов*. W tych przypadkach mamy do czynienia z diatezą aktywną: pierwszy argument w strukturze propozycjonalnej *P* (*p*, *y*, *q*) (określający bodziec zewnętrzny stanu psychicznego) jest realizowany w pozycji podmiotu, w formie grupy nominalnej w mianowniku.

Inaczej sytuacja wygląda w przypadku diatezy pochodnej (pseudosubiektywnej): subiekt realizuje się w pozycji dopełnienia, w formie biernika. Zdanie wówczas nie nazywa (świadomej lub nieświadomej) czynności kogokolwiek, która powoduje zniechęcenie innej osoby lub istoty żywej w stosunku do jakiegokolwiek przedsięwzięcia, lecz stan lęku, przestraszenia człowieka spowodowany przez pewne zajście i będący czynnikiem zniechęcenia experiencera do wykonania akcji. Rozważmy kilka takich przykładów:

- (25) *Нелегальная торговля видеопродукцией отпугивает от России иностранных инвесторов.*
- (26) *Применяемые методы отпугивают многих от предпринимательской деятельности.*
- (27) *Подобные обескураживающие факты отпугивают от науки многих талантливых людей.*

W tych i podobnych zdaniach nie jest obecne znaczenie celowości działania – odwrotnie, występuje znaczenie perceptywności, a mianowicie stanów lękowych subiektów percepcji, o czym świadczy możliwość transformacji (na skutek której experiencer okazuje się w pozycji podmiotu):

- (28) *Иностранные инвесторы пугаются нелегальной торговли видеопродукцией.*
- (29) *Многие пугаются применяемых государством методов.*
- (30) *Многие талантливые люди пугаются подобных обескураживающих фактов.*

Czasownik *отпугивать/отпугнуть* realizuje się w kilku formach składniowych, zaprezentowanych w następującej tabeli, którą przytoczę bez komentarzy.

Tabela 8. Schematy eksplikacyjne zdań o strukturze propozycjonalnej $P(p, x, q)$

Schemat eksplikacyjny + schemat zdaniowy	Liczba jednostek	Ilustracje
$V V_{p\dots}, N_x, NV_{q\dots} \rightarrow V \text{ Pron Con}$ $V N_{acc} \text{ Prep } N_{gen}$	1	<i>Многих автолюбителей от тюнинга отпугивает то, что машину не примут на фирменном сервисе.</i>
$V N_{ap} V_{p\dots}, N_x, \emptyset_q \rightarrow V \text{ Pron Con}$ $V N_{acc} \text{ Prep } N_{gen}$	1	<i>Руины отпугивают экспедиции тем, что надо иметь дело с большим количеством нанесенного песка.</i>
$V V_{p\dots}, N_x, \emptyset_q \rightarrow V \text{ Pron Con } V N_{acc}$ $\text{ Prep } N_{gen}$	1	<i>Всех мужчин отпугивало, что она видит в них лишь потенциальных отцов.</i>
$V NV_{p\dots}, N_x, NV_{q\dots} \rightarrow V \text{ Pron Con}$ $V N_{acc} \text{ Prep } N_{gen}$	1	<i>Многих автолюбителей от тюнинга отпугивает сложность системы.</i>
$V N_{ap} NV_{p\dots}, N_x, NV_{q\dots} \rightarrow V \text{ Pron Con}$ $\text{ Con } V N_{acc} \text{ Prep } N_{gen}$	1	<i>Руины покинутых городов отпугивают своими размерами даже прекрасно оснащенные экспедиции.</i>
$V NV_{p\dots}, N_x, \emptyset_q \rightarrow V \text{ Pron Con}$ $V N_{acc} \text{ Prep } N_{gen}$	1	<i>Многих отпугивает этот необычный цвет.</i>
$V N_{ap} \emptyset_p, N_x, \emptyset_q \rightarrow V \text{ Pron Con}$ $V N_{acc} \text{ Prep } N_{gen}$	1	<i>Вещества-репелленты отпугивают врагов.</i>

3. Walencja czasowników wieloznacznych

Opisując składnię czasowników uczucia, należy zwrócić uwagę na zjawisko polisemii tych jednostek. Zgodnie z założeniem lingwistyki funkcjonalnej właściwości semantyczne (a także taksonomiczne) jednostek leksykalnych przejawiają się w zakresie ich dystrybucji, tzn. łączliwości składniowej (w aspekcie gramatycznym i leksykalnym) – na tej podstawie można sądzić, że polisemia przyczynia się do zmian walencyjnych wyrazów. Pozostaje pytanie: co to za

zmiany? W zebranych materiale językowym wyodrębniłem 18 jednostek, między którymi – w ramach tej klasy semantycznej – zachodzą relacje pochodności semantycznej. Są to tworzące pary derywacyjne typu *влюбляться/влюбиться*₁ > *влюбляться/влюбиться*₂, *любить*₁ > *любить*₂, *нравиться*₁ > *нравиться*₂ itd.

Tabela 9. Lista polisemantów w klasie rosyjskich VS

L.p.		Часовник	Структура пропозициональна
1	1.	<i>влюбляться/влюбиться</i> ₁	P (x, y)
	2.	<i>влюбляться/влюбиться</i> ₂	P (x, q)
2	3.	<i>любить</i> ₁	P (x, y)
	4.	<i>любить</i> ₂	P (x, q)
3	5.	<i>нравиться</i> ₁	P (x, y)
	6.	<i>нравиться</i> ₂	P (x, q)
4	7.	<i>полюбить</i> ₁	P (x, y)
	8.	<i>полюбить</i> ₂	P (x, q)
5	9.	<i>понравиться</i> ₁	P (x, y)
	10.	<i>понравиться</i> ₂	P (x, q)
6	11.	<i>разлюбить</i> ₁	P (x, y)
	12.	<i>разлюбить</i> ₂	P (x, q)
7	13.	<i>разонравиться</i> ₁	P (x, y)
	14.	<i>разонравиться</i> ₂	P (x, q)
8	15.	<i>скучать</i> ₁	P (x, q)
	16.	<i>скучать</i> ₂	P (x)
9	17.	<i>увлечься/увлечтись</i> ₁	P (x, y)
	18.	<i>увлечься/увлечтись</i> ₂	P (x, q)

Z analizy wynika, że zmiany znaczenia leksykalnego za każdym razem warunkują zmiany w zakresie łączliwości syntaktycznej wyrazów. Znajduje to przede wszystkim wyraz w tym, że zmieniają się konotacyjne właściwości predykatu, a więc struktura ufundowanej na nim propozycji: 1) $P(x, q) \rightarrow P(x)$; 2) $P(x, q) \rightarrow P(x, y)$. Pierwsza alternacja obejmuje jedną parę jednostek (zob. punkt 2.1). Jest to opozycja czasownikowej nazwy emocji i nazwy nastroju. Różnica semantyczna jednostek dotyczy ukierunkowania lub braku ukierunkowania przeżycia psychicznego na określony stan rzeczy, jak również trwania refleksu psychicznego.

Druga alternacja obejmuje osiem par derywacyjnych, w których występują czasowniki nazywające przeżycia psychiczne w szerokim zakresie, bez

wyspecyfikowania parametrów bodźca uczucia, a także w wąskim zakresie, gdy parametry te są ograniczone. Na przykład *любить*₂ (*lubić*) można *концерты, встречи, города, лошадей, когда люди смеются* itd. Jednak *любить*₁ (*kochać*) oznacza bardziej wyspecyfikowany rodzaj przeżycia, któremu towarzyszy pożądanie erotyczne w stosunku do innej osoby.

Ponieważ procesy polisemii w zakresie VS, jak widać, przebiegają zgodnie z niewielką liczbą reguł derywacyjnych, można twierdzić, że polisemia w tym przypadku ma charakter regularny, choć nie jest zjawiskiem charakterystycznym dla tej klasy semantycznej.

4. Podsumowanie

W artykule zaprezentowano rezultaty analizy składniowo-semantycznej 319 rosyjskich czasowników nazywających emocje, uczucia, wrażenia, postawy, nastroje, afekty i in. Różnorodność sytuacji przeżyć emocjonalnych znajduje wyraz w dywersyfikacji ich modeli semantycznych (czy sposobów kategoryzacji mentalnej), jak również schematów eksplikacyjnych na poziomie struktury powierzchniowej zdania. Informacja tego rodzaju została uogólniona w następującej tabeli.

Tabela 10. Modele semantyczne oraz diatezy w konstrukcjach z rosyjskimi VS

L.p.	Struktura propozycjonalno-semantyczna	Liczba czasowników (M)		Liczba schematów eksplikacyjnych (N)		Współczynnik alternacji składniowej (M:N)
1	P (x, y) [diateza aktywna]	6	9	21	30	3,3
2	P (x, y) [diateza afektywna]	3		9		
3	P (x, q) [diateza aktywna]	190	304	964	1583	5,2
4	P (x, q) [diateza pseudosubiektywna]	107		575		
5	P (x, q) [diateza afektywna]	7		44		
6	P (x, y, q) [diateza aktywna]	5		38		7,6
7	P (p, x, q) [diateza pseudosubiektywna]	1		10		10,0
Razem		319		1661		Średni: 6,5

Większość (88%) czasowników, jak wynika z tabeli, realizuje strukturę propozycjonalną typu $P(x, q)$, która odzwierciedla sytuację przeżycia emocjonalnego z udziałem receptora i efektor, z tym że efektor ma status sentencjonalny: jest

to zdarzenie, sytuacja lub stan rzeczy. W aspekcie formalno-gramatycznym występują trzy typy konfiguracji *experientera*, którym odpowiadają pojęcia diatezy aktywnej, pseudosubiektywnej i afektywnej. Największa liczba czasowników (66%) występuje w konstrukcjach diatezy aktywnej, rzadziej (z udziałem 31% czasowników) realizuje się diateza pseudosubiektywna, a wręcz sporadycznie (z udziałem 3% czasowników) spotykana jest diateza afektywna. W artykule zaznaczono, że każdy typ diatezy wykazuje swoją specyfikę, jeśli chodzi o walencję czasowników. Tak więc diatezy pochodne wykluczają bezkontekstowe wyzerowanie pozycji argumentu propozycjonalnego, ale z drugiej strony wiążą się z większym nasileniem zjawiska rozszczepienia tego argumentu.

Z badania wynika, że modele propozycjonalno-semantyczne mają różne predyspozycje do odmiennej realizacji tych samych pozycji argumentowych. Wskazuje na to współczynnik alternacji składniowej (zob. tabelę 10). Jak widzimy, współczynnik ten sukcesywnie wzrasta w zależności od pojawienia się nowych argumentów, jak również w zależności od propozycjonalnego statusu jednego lub dwóch argumentów.

Badanie wykazało, że w konstrukcjach z VS występują praktycznie wszystkie dopuszczalne w systemie współczesnego języka rosyjskiego formy realizacji argumentu propozycjonalnego, aczkolwiek największa liczba czasowników przypada na wpół dyskretny typ jego eksplikacji, tzn. w formie rzeczownika abstrakcyjnego, przymiotnika, bezokolicznika lub imiesłowu przysłówkowego jako predykatu propozycji zależnej. Świadczy to o tendencji „użytkowania” modeli semantycznych z bazowym predykatem emocji/uczucia, polegającej na zachowaniu pewnej równowagi między polipredykatywnym statusem struktury zdaniowej – pod względem semantycznym, a konstrukcją zdania prostego (o dominującym związku rządu) – pod względem formalno-gramatycznym.

Bibliografia

- Athanasiadou, A. (Red.). (1998). *Speaking of emotions: Conceptualisation and expression*. Berlin: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110806007>
- Baider, F. (Red.). (2014). *Linguistic approaches to emotions in context*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/pbns.241>
- Battacchi, M. W., Suslow, T., & Renna, M. (1997). *Emotion und Sprache: Zur Definition der Emotion und ihren Beziehungen zu kognitiven Prozessen, dem Gedächtnis und der Sprache*. Frankfurt a. M.: Peter Lang.

- Czapiga, Z. (2012). O wyrażaniu radości w rosyjskich i polskich zdaniach polipredykatywnych. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego: Seria Filologiczna*, 2012(76), 28–35.
- Data, K. (2000). W jaki sposób językoznawcy opisują emocje? *Język a Kultura*, 14, 245–252.
- Gernsbacher, M. A., Goldsmith, H. H., & Robertson, R. R. W. (1992). Do readers mentally represent fictional characters emotional states? *Cognition and Emotion*, 6(2), 89–111. <https://doi.org/10.1080/02699939208411061>
- Gratch, J., & Marsella, S. C. (2004). A domain-independent framework for modeling emotion. *Journal of Cognitive Systems Research*, 5(4), 269–306. <https://doi.org/10.1016/j.cogsys.2004.02.002>
- Karolak, S. (1984). Składnia wyrażen predykatywnych. W: Z. Topolińska (Red.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego: Składnia* (ss. 11–212). Warszawa: PWN.
- Karolak, S. (2002). *Podstawowe struktury składniowe języka polskiego*. Warszawa: Instytut Sławiści PAN.
- Kiklewicz, A. (2005a). Metafora w strukturze kategorii pojęciowej (na materiale językowej konceptualizacji strachu). *Poradnik Językowy*, 2005(2), 7–25.
- Kiklewicz, A. (2005b). Semantyka i metaforyczna konceptualizacja strachu w języku polskim, rosyjskim i niemieckim. *Slavia Orientalis*, 54(2), 283–308.
- Kiklewicz, A., & Korytkowska, M. (2010). *Podstawowe struktury zdaniowe współczesnych języków słowiańskich: białoruski, bułgarski, polski*. Olsztyn: CBEW.
- Laskowska, E. (2009). Nazywanie i wyrażanie uczuć w języku. *Zielonogórskie Seminarium Językoznawcze, 2006–2007*, 351–361.
- Lilienfeld, S. O., Lynn, S. J., Ruscio, J., i in. (2011). *50 wielkich mitów psychologii popularnej: Półprawdy, ćwierćprawdy i kompletne bzdury* (D. Sagan, Tłum.). Stare Groszki: Wydawnictwo CiS.
- Mazurkiewicz-Sokołowska, J., Sulikowska, A., & Westphal, W. (Red.). (2016). *Chancen und Perspektiven einer Emotionslinguistik*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
- Nowakowska-Kępa, I. (2000). Język ciała czy ciało w umyśle, czyli o metaforyce uczuć. *Język a Kultura*, 14, 25–57.
- Nowakowska-Kępa, I. (1996). *Konceptualizacja uczuć w języku polskim*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Ponsonnet, M. (2014). *The language of emotions: The case of Dalabon (Australia)*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Puzynina, J. (2000). Uczucia a postawy we współczesnym języku polskim. *Język a Kultura*, 14, 9–24.
- Schwarz-Friesel, M. (2007). *Sprache und Emotion*. Tübingen: Francke.
- Teubert, W. (2004). When did we start feeling guilty? W: E. Weigand (Red.), *Emotion in dialogic interaction: Advances in the complex* (ss. 121–162). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/cilt.248.10teu>
- Vaňkova, L., & Wolf, N. R. (Red.). (2010). *Aspekte der Emotionslinguistik*. Ostrava: Filozofická Fakulta Ostravské Univerzity.

- Wierzbicka, A. (1999). *Język, umysł, kultura*. Warszawa: PWN.
- Wierzbicka, A. (2010). *Semantyka: Jednostki elementarne i uniwersalne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Wilce, J. M. (2009). *Language and emotion*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511626692>
- Wojtczuk, K. (Red.). (2009). *Rejestr emocjonalny języka*. Warszawa: Instytut Filologii Polskiej UKSW.
- Апресян, Ю. Д. (Red.). (2010). *Теоретические проблемы русского синтаксиса: Взаимодействие грамматики и словаря*. Москва: Языки славянской культуры.
- Богданова, Л. И. (2005). Русский глагол: Эмоции, оценки, сочетаемость. W: И. А. Шаронов (Red.), *Эмоции в языке и речи* (ss. 31–41). Москва: Издательство РГГУ.
- Васильев, Л. М. (1981). *Семантика русского глагола*. Москва: Высшая школа.
- Васильев, Л. М. (1990). *Современная лингвистическая семантика*. Москва: Высшая школа.
- Вежбицка, А. (1999). *Семантические универсалии и описание языков* (А. Д. Шмелева, Тłum.). Москва: Языки славянской культуры.
- Гвоздев, А. Н. (2005). *От первых слов до первого класса: Дневник научных наблюдений*. Москва: УРСС.
- Евгеньева, А. П. (1983). *Словарь русского языка: К–О*. Москва: Наука.
- Иорданская, Л. Н. (1970). Попытка лексикографического толкования группы русских слов со значением чувства. *Машинный перевод и прикладная лингвистика*, 13, 3–26.
- Иорданская, Л. Н. (1972). Лексикографическое описание русских выражений, обозначающих физические симптомы чувств. *Машинный перевод и прикладная лингвистика*, 16, 3–30.
- Курлова, И. В. (1991). Компонент «эмоция» в смысловом потенциале глаголов речевого проявления. W: *Семантика. Грамматика. Стилистика (Синхрония. Диахрония)*. ИНИОН АН СССР, № 44509 от 7.05.91. Москва: ИРЯ РАН.
- Пеньковский, А. Б. (2004). *Очерки по русской семантике*. Москва: Языки славянской культуры.
- Рубинштейн, С. Л. (1984). Эмоции. W: В. К. Вилюнас & Ю. Б. Гиппенрейтер (Red.), *Психология эмоций: Тексты* (ss. 152–161). Москва: Издательство МГУ.
- Стефанский, Е. Е. (2008). *Эмоциональные концепты как фрагмент мифологической и современной языковых картин мира (на материале концептов, обозначающих негативные эмоции в русской, польской и чешской лингвокультурах)*. Самара: Изд-во СаГА.
- Шаронов, И. А. (Red.). (2005). *Эмоции в языке и речи*. Москва: Гнозис.
- Шаховский, В. И. (2008). *Лингвистическая теория эмоций*. Москва: Гнозис.

Bibliography (Transliteration)

- Apresian, I. D. (Ed.). (2010). *Teoreticheskie problemy russkogo sintaksisa: Vzaimodejstvie grammatiki i slovaria*. Moskva: Iazyki slavianskoj kul'tury.
- Athanasiadou, A. (Ed.). (1998). *Speaking of emotions: Conceptualisation and expression*. Berlin: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110806007>
- Baider, F. (Ed.). (2014). *Linguistic approaches to emotions in context*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/pbns.241>
- Battacchi, M. W., Suslow, T., & Renna, M. (1997). *Emotion und Sprache: Zur Definition der Emotion und ihren Beziehungen zu kognitiven Prozessen, dem Gedächtnis und der Sprache*. Frankfurt a. M.: Peter Lang.
- Bogdanova, L. I. (2005). Russkij glagol: Ėmotsii, otsenki, sochetaemost'. In I. A. Sharonov (Ed.), *Ėmotsii v iazyke i rechi* (pp. 31–41). Moskva: Izdatel'stvo RGGU.
- Czapiga, Z. (2012). O wyrażaniu radości w rosyjskich i polskich zdaniach polipredykatywnych. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego: Seria Filologiczna*, 2012(76), 28–35.
- Data, K. (2000). W jaki sposób językoznawcy opisują emocje? *Język a Kultura*, 14, 245–252.
- Evgen'eva, A. P. (1983). *Slovar' russkogo iazyka: K–O*. Moskva: Nauka.
- Gernsbacher, M. A., Goldsmith, H. H., & Robertson, R. R. W. (1992). Do readers mentally represent fictional characters emotional states? *Cognition and Emotion*, 6(2), 89–111. <https://doi.org/10.1080/0269939208411061>
- Gratch, J., & Marsella, S. C. (2004). A domain-independent framework for modeling emotion. *Journal of Cognitive Systems Research*, 5(4), 269–306. <https://doi.org/10.1016/j.cogsys.2004.02.002>
- Gvozdev, A. N. (2005). *Ot pervykh slov do pervogo klassa: Dnevnik nauchnykh nabludenii*. Moskva: URSS.
- Iordanskaia, L. N. (1970). Popytka leksikograficheskogo tolkovaniia grupy russkikh slov so znacheniem chuvstva. *Mashinnyi perevod i prikladnaia lingvistika*, 13, 3–26.
- Iordanskaia, L. N. (1972). Leksikograficheskoe opisanie russkikh vyrazhenii, oboznachaiushchikh fizicheskie simptomy chuvstv. *Mashinnyi perevod i prikladnaia lingvistika*, 16, 3–30.
- Karolak, S. (1984). Składnia wyrażen predykatywnych. In Z. Topolińska (Ed.), *Gramatyka współczesnego języka polskiego: Składnia* (pp. 11–212). Warszawa: PWN.
- Karolak, S. (2002). *Podstawowe struktury składniowe języka polskiego*. Warszawa: Instytut Sławistyki PAN.
- Kiklewicz, A. (2005a). Metafora w strukturze kategorii pojęciowej (na materiale językowej konceptualizacji strachu). *Poradnik Językowy*, 2005(2), 7–25.
- Kiklewicz, A. (2005b). Semantyka i metaforyczna konceptualizacja strachu w języku polskim, rosyjskim i niemieckim. *Slavia Orientalis*, 54(2), 283–308.
- Kiklewicz, A., & Korytkowska, M. (2010). *Podstawowe struktury zdaniowe współczesnych języków słowiańskich: białoruski, bułgarski, polski*. Olsztyn: CBEW.

- Kurlowa, I. V. (1991). Komponent "émotsiia" v smyslovom potentsiale glagolov rechevogo proiavlénii. In *Semantika. Grammatika. Stilistika (Sinkhroniia. Diakhroniia)*. INION AN SSSR, №44509 ot 7.05.91. Moskva: IRIA RAN.
- Laskowska, E. (2009). Nazywanie i wyrażanie uczuć w języku. *Zielonogórskie Seminaria Językoznawcze, 2006–2007*, 351–361.
- Lilienfeld, S. O., Lynn, S. J., Ruscio, J., et al. (2011). *50 wielkich mitów psychologii popularnej: Półprawdy, ćwierćprawdy i kompletne bzdury* (D. Sagan, Trans.). Stare Groszki: Wydawnictwo CiS.
- Mazurkiewicz-Sokołowska, J., Sulikowska, A., & Westphal, W. (Eds.). (2016). *Chancen und Perspektiven einer Emotionslinguistik*. Hamburg: Verlag Dr. Kováč.
- Nowakowska-Kępa, I. (2000). Język ciała czy ciało w umyśle, czyli o metaforyce uczuć. *Język a Kultura, 14*, 25–57.
- Nowakowska-Kępa, I. (1996). *Konceptualizacja uczuć w języku polskim*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Pen'kovskii, A. B. (2004). *Ocherki po rusškoj semantike*. Moskva: IAzyki slavianskoj kul'tury.
- Ponsonnet, M. (2014). *The language of emotions: The case of Dalabon (Australia)*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Puzynina, J. (2000). Uczucia a postawy we współczesnym języku polskim. *Język a Kultura, 14*, 9–24.
- Rubinshtein, S. L. (1984). Ėmotsii. In V. K. Viliunas & I. B. Gippenreiter (Eds.), *Psikhologiiia émotsii: Teksty* (pp. 152–161). Moskva: Izdatel'stvo MGU.
- Schwarz-Friesel, M. (2007). *Sprache und Emotion*. Tübingen: Francke.
- Shakhovskii, V. I. (2008). *Lingvisticheskaia teoriia émotsii*. Moskva: Gnozis.
- Sharonov, I. A. (Ed.). (2005). *Ėmotsii v iazyke i rechi*. Moskva: Gnozis.
- Stefanskiĭ, E. E. (2008). *Ėmotsional'nye kontsepty kak fragment mifologicheskoi i sovremennoi iazykovykh kartin mira (na materiale kontseptov, oboznachaiushchikh negativnye émotsii v rusškoj, pol'skoj i cheshskoj lingvokul'turakh)*. Samara: Izd-vo SaGA.
- Teubert, W. (2004). When did we start feeling guilty? In E. Weigand (Ed.), *Emotion in dialogic interaction: Advances in the complex* (pp. 121–162). Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/cilt.248.10teu>
- Vaňkova, L., & Wolf, N. R. (Eds.). (2010). *Aspekte der Emotionslinguistik*. Ostrava: Filozofická Fakulta Ostravské Univerzity.
- Vasil'ev, L. M. (1981). *Semantika russkogo glagola*. Moskva: Vysshiaia shkola.
- Vasil'ev, L. M. (1990). *Sovremennaia lingvisticheskaia semantika*. Moskva: Vysshiaia shkola.
- Vezhbítska, A. (1999). *Semanticheskie universalii i opisanie iazykov* (A. D. Shmeleva, Trans.). Moskva: IAzyki slavianskoj kul'tury.
- Wierzbicka, A. (1999). *Język, umysł, kultura*. Warszawa: PWN.
- Wierzbicka, A. (2010). *Semantyka: Jednostki elementarne i uniwersalne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Wilce, J. M. (2009). *Language and emotion*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511626692>

Wojtczuk, K. (Ed.). (2009). *Rejestr emocjonalny języka*. Warszawa: Instytut Filologii Polskiej UKSW.

Valency of Russian *verba sentiendi* in the light of explicative syntax

Summary

The subject of this article are syntactic (distributional) properties of Russian sentimental verbs (denoting emotions, moods, affects, passions etc.) in a synchronistic view. 319 units of modern Russian language are studied using a theoretical model of explicative syntax, i.e., representation of the propositional structure at the level of grammaticalization of certain argument positions (defined in terms of grammatical classes). The author distinguishes some distributional patterns noted in the source material (explicative schemes), describing them with reference to the meaning of the lexical class as well as to their frequency (functionality).

Walencja rosyjskich *verba sentiendi* w świetle składni eksplikacyjnej

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego artykułu są składniowe (dystrybucyjne) właściwości rosyjskich *verba sentiendi* (nazw uczuć, emocji, afektów, nastrojów i in.) w ujęciu synchronicznym. Przy zastosowaniu teoretycznego modelu składni eksplikacyjnej zbadano 319 jednostek współczesnego języka rosyjskiego. Autor przedstawia wyodrębnione w materiale źródłowym wzorce/modele dystrybucyjne

(schematy eksplikacyjne) i opisuje je z uwzględnieniem znaczenia klasy leksykalnej, jak również ze względu na ich częstość reprezentacji (funkcjonalność).

Keywords: semantics; *verba sentiendi*; semantic syntax; explicative syntax; valency; valency scheme; Russian language

Słowa kluczowe: semantyka; *verba sentiendi*; składnia semantyczna; składnia eksplikacyjna; walencja; schemat walencyjny; język rosyjski

Aleksander Kiklewicz, Institute of Journalism and Social Communication, Faculty of the Humanities, University of Warmia and Mazury in Olsztyn

Correspondence: akiklewicz@gmail.com

The article is financed within the project *Właściwości składniowe czasowników jako baza ich zintegrowanego opisu leksykograficznego (w perspektywie konfrontacji polsko-bułgarsko-rosyjskiej)* [Syntactic features of verbs as a basis for their integrated lexicographical description (from a Polish-Bulgarian-Russian contrastive perspective)], awarded for 2014–2017 by the National Centre for Science, Republic of Poland (grant no. 2013/11/B/HS2/03116).

Competing interests: The author has declared he has no competing interests.